

James Salter

SPEL EN
TIJDVERDRIJF

Vertaald door
Else Hoog

2016
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM | ANTWERPEN

*‘Weet dat dit nabije leven
slechts spel is en tijdverdrijf..?’*

– Koran, LVII 20

1

September. Het lijkt alsof er nooit een einde zal komen aan deze stralende dagen. De stad, die in augustus bijna uitgestorven was, loopt weer vol. Ze wordt weer gevuld. De restaurants, de winkels, ze gaan allemaal weer open. Mensen komen terug van buiten, van zee, van reizen over wegen vol verkeersopstoppingen. Het is erg druk op het station. Er zijn kinderen, honden, gezinnen met oude koffers met riemen eromheen. Ik loop ertussendoor. Het is alsof je in een tunnel zit. Ten slotte kom ik uit op de schelle *quai*, onder een dak van glazen panelen die het licht lijken te intensiveren.

Aan weerszijden staat een lange rij wagons, donkergroen, met verf die bladdert van ouderdom. Onder het lopen lees ik de nummers, eerste en tweede klasse. Het is prettig om al die bordjes met gedrukte nummers te zien. Het lijkt een beetje op geld tellen. Ik heb het behaaglijke gevoel dat ik mezelf toevertrouw aan de zorgen van de mannen die deze grote, slaperige treinen besturen, waarin mensen zitten te staren achter het heldere glas, zo uitgeput en stil als zieken. Het kost moeite om een lege coupé te vinden, die zijn er gewoon niet. Mijn koffers

worden zwaar. Halverwege het perron stap ik in, loop de gang door en schuif ten slotte een deur open. Niemand kijkt zelfs maar op. Ik til mijn bagage in het rek en installeer me. Stilte. Het is alsof we bij de dokter in de wachtkamer zitten. Ik kijk vluchtig om me heen. Aan de muur hangen toeristische foto's, landschappen in Bretagne, de Provence. Tegenover me zit een meisje met moedervlekken op haar been, druifkleurige moedervlekken. Ik moet er steeds naar kijken. Ze hebben de vorm van de Kanaaleilanden.

Eindelijk zetten we ons met een grommend geluidje in beweging. Er klinkt gekreun van metaal, het harde slaan van deuren. Een aangenaam gehobbel over wissels. De hemel is vaalblauw. Op de hoekplaats zit een Fransman te slapen, blauw colbert, blauwe broek. De soorten blauw passen niet bij elkaar. Het zijn onderdelen van twee verschillende kostuums. Zijn sokken zijn parelgrijs.

Algauw ontvluchten we in razend tempo de stad, de huizen van de voorsteden flitsen voorbij, doodgewone straten, flats, tuinen, muren. Het geheime leven van Frankrijk, waarin je niet kunt doordringen, het leven van fotoalbums, ooms, namen van honden die zijn doodgegaan. En in tien minuten tijd is Parijs verdwenen. De horizon met al zijn gebouwen verdwijnt. Ik voel me nu al vrij.

Groen, bourgeois Frankrijk. We hebben een enorme snelheid. We rijden over bruggen, met een kort, trommelend geluid. Het land bloeit open. We zijn op weg naar steden waar nooit iemand heen gaat. Er zijn lange stukken met graankleurige velden en dan groen, vlak land, slaperig en rijk. De boerderijen zijn gebouwd van steen. Het is de wijsheid van generaties dat land de enige echte rijkdom is, een wetenschap die zichzelf geen vragen hoeft te stellen, die niet hoeft te veranderen. Onbebouwd land, vlak als sportvelden. Groepen bomen.

Ze heeft ook moedervlekken in haar gezicht, en er zit een verbandje om een van haar vingers. Ik probeer me voor te stellen waar ze werkt – een *patisserie*, besluit ik. Ja, ik zie haar staan achter de glazen vitrines met gebak. Ja. Dat klopt helemaal. Haar schoenen zijn zwart, een beetje stoffig. En erg puntig. De punten zijn absurd. Goedkope ringen aan beide handen. Ze draagt een zwarte trui en een zwarte rok. Ze is aan de dikke kant. Haar voorhoofd is gefronst terwijl ze de liefdesverhalen in *Echo Mode* leest. We lijken harder te rijden.

We vluchten door de steden. Cesson, een wit station met een oude klok. Rivieren met boten. We denderen door een andere plaats, waar de mensen op de quai er roerloos als koeien bij staan. Nu tunnels, die je oren dichtdrukken. Het is alsof er een enorm pak beelden wordt geschud. Straks komt er een truc. Stilte, alstublieft. De trein zelf begint wat minder snel te rijden, alsof hij gehoorzaamt. Het meisje tegenover me is in slaap gevallen. Ze heeft een smalle mond, met mondhoeven die neergetrokken zijn door de wrangheid van het weten. Haar gezicht is naar de zon toegekeerd. Ze beweegt. Haar hand glijdt naar omlaag; de handpalm blijft rusten op haar buik, die er nu al uitziet alsof hij door Rubens is geschilderd. Nu gaan haar ogen plotseling open. Ze ziet me. Ze kijkt de andere kant op, uit het raampje. Haar handen liggen nu over elkaar op haar buik. Haar ogen gaan weer dicht. In de bochten hangen we scheef.

Kanalen, weelderig als jade, glijden onder ons voorbij, kanalen waarin brede schuiten liggen. Er ligt een groen vlies op het water. Je zou er bijna op kunnen schrijven.

Hooivelden in lange, rechthoekige patronen. Nu zijn er heuvels, niet erg hoog. Populieren. Lege voetbalvelden. Montereau – een jongen op een fiets die bij het station staat te wachten. Er zijn kerken met windvanen. Beken met roeibo-

ten die aangemeerd liggen onder de bomen. Ze gaat op zoek naar een sigaret. Ik zie dat de sluiting van haar handtas kapot is. We rijden nu evenwijdig aan een weg, sneller dan de auto's. Ze treuzelen en verdwijnen langzaam uit het zicht. De zon schijnt in mijn gezicht. Ik val in slaap. Het prachtige steen van muren en boerderijen glijdt ongezien voorbij. Het patroon van de velden glijdt voorbij, sommige zo licht als brood, andere donker als de zee. Nu mindert de trein vaart en begint te rijden met een afgemeten, statig geratel als dat van koetsen. Mijn ogen gaan open. In de verte zie ik het skeletachtige grijs van een kathedraal, het blauwe silhouet van Sens. Op het station, waar we een paar minuten stilstaan, lopen reizigers over het kapotte wegdek van de quai, zodat het grind onder hun voeten knarst. Toch is het merkwaardig stil. Er wordt gefluisterd en gehoest alsof het pauze is. Ik hoor iemand een pakje sigaretten openscheuren. Het meisje is weg. Ze heeft haar spullen verzameld en is uitgestapt. Sens ligt in een bocht, en de trein hangt scheef. Reizigers staren doelloos uit de open ramen.

De heuvels komen dichterbij en hollen met ons mee terwijl we langzaam de stad uit rijden. De ramen van de huizen staan open om de warme ochtendlucht binnen te laten. Hooi ligt opgestapeld in de vorm van dozen, kippenhokken, broden. Boven ons het plotselinge passeren van een kerk. In zijn muren zitten barsten die zo breed zijn dat er vogels in nestelen. Over deze landelijke wegen zal ik wandelen, deze fonkelende beken zal ik volgen.

Roze, donkerbruin, camel, geelbruin – dat zijn de kleuren van de steden. Er zijn lange, schuin oplopende weilanden met rijen bomen. St. Julien du Sault – het hotel ziet er verlaten uit. Bossen hooi nu, bundels. Grote, vierkante lappen koren. Cezy – een station als het decor van een stuk dat niet meer

gespeeld wordt. Piramiden van hooi, mansardedaken, barricades. Boomgaarden. Kinderen die in moestuinen werken. Joigny staat met rode kapitalen aangegeven.

We steken een riviertje over, de Yonne, en rijden Laroche binnen. Er is een hotel met een dak dat zwart is van ouderdom. Bloemen in de bloembakken. We stoppen nogmaals. Hier moet je overstappen.

In de nabijheid van kennelijk afgedankte bagagewagens staan we rustig te wachten. Er is een karretje waar broodjes en bier verkocht worden. Een zwanger meisje loopt voorbij en kijkt me in het voorbijgaan vluchtig aan. Zonverbrand gezicht. Lichte ogen. Een serene uitdrukking. Ik heb het gevoel dat de mensen, vooral de vrouwen, weer echt zijn geworden. De elegante schepsels uit de stad, van de grote wegen, uit de vakantieoord, zijn verdwenen. Ik kan me hen nauwelijks herinneren. Dit is ergens anders. Aan de andere kant van het spoor staan loodsen vol met fietsen. In het blauw geklede werklieden zitten op banken in de zon te wachten.

Vanaf hier is de lijn niet geëlektrificeerd. De reis verloopt langzamer. We komen langs groen water waar bomen in zijn gevallen. Bittere rookflarden waaien de coupé binnen, die heerlijke, bijtende rook die staal aanvreet en stations roet-zwart maakt.

In de hoek zit een zwijgend meisje in een trenchcoat, met glanzend haar en een gezicht als dat van een vogel, zo'n hard gezichtje waar de botten vlak onder liggen. Een hartstochtelijk gezicht. Het gezicht van een meisje dat in de stad zou kunnen gaan wonen. Ze heeft grote, zwartomrande ogen. Een brede mond, bleek als was. Om haar hals een band met namaakdiamanten. Het lijkt alsof ik alles duidelijker zie. De details van een hele wereld worden zichtbaar.

De hemel is nu bijna helemaal bewolkt. Het licht is veran-

derd, de kleuren ook. De bomen in de verte worden blauw. De velden worden droog. Er zijn tunnels van hooi, moskeeën, koepelgewelven, koepels. Ieder huis heeft een moestuin. Het is hier stil op de wegen – een motorfietser, een vrachtwagen, meer niet. Reizen doen mensen elders. Buiten voor een huis hangen twee kleine kooien om de kanaries frisse lucht te geven. We rijden langs blokken hooi, helmen van hooi. We ploeteren voort. De scherpe geur van de rook komt en gaat. De lange, schelle stoten van de fluit, wegstervend in de verte, vervullen me met vreugde.

Ze heeft een toffee uit haar handtas gehaald. Ze haalt hem uit het papiertje, stopt hem in haar mond zodat ze niets meer kan zeggen. Haar vingers spelen met het papiertje, rollen het langzaam op, persen het rolletje samen. Haar ogen zijn lichtblauw. Ze kunnen dwars door iemand heen kijken. De neus is lang maar vrouwelijk. Ik ben benieuwd naar haar tanden.

Ze raakt haar haar aan, eerst onder het ene oor, dan onder het andere. Haar trouwring lijkt geëmailleerd. Een paraplu met een violetkleurig scherm is aan haar koffer gebonden. Het handvat is verguld, niet dikker dan een potlood. Onge-lakte nagels. Ze zit nu doodstil en staart uit het raam, haar mond vertrokken in een vaag berustende uitdrukking. Het kleine meisje tegenover me kan haar ogen niet van haar af houden.

Ik begin uit het raampje te kijken. We komen nu in de buurt. Ten slotte doemt er in de verte, tegen de gestreepte hemel, een stad op. Een reusachtige kerktoeren, naakt als een monument: Autun. Ik pak mijn koffers uit het rek. Ik voel me ineens een beetje zenuwachtig terwijl ik ermee de gang door loop. Het hele idee om hierheen te gaan lijkt nu onwerkelijk.

Er stappen maar twee of drie mensen uit. Het is nog geen twaalf uur. Er is een klok, met zwarte wijzers die iedere halve

minuut verspringen. Terwijl ik verder loop zet de trein zich in beweging. Om de een of andere reden beangstigt het me dat hij vertrekt. De laatste wagon glijdt voorbij. Het lege spoor wordt zichtbaar en nog een quai, waarop geen mens te bekennen is. Ja, ik zie het al: op sommige ochtenden, op sommige winterochtenden ligt dit bijna geheel in de mist verscholen; details, voorwerpen, doemen langzaam op terwijl je loopt. 's Middags legt de zon op alles een koud, gewichtloos licht. Ik loop de hal van het station binnen. Er is een kiosk met ijzeren rolluiken. Hij is gesloten. Een grote weegschaal. Vertrektijden aan de muur. De man achter het ruitje van het loket kijkt niet op als ik langsloop.

Het huis van de Wheatlands staat in het oude deel van de stad, tegen de Romeinse muur aan gebouwd. Eerst is er een lange laan met bomen en dan het reusachtige plein. Een winkelstraat. Daarna niets, huizen, een Utrillo-achtige stilte. Ten slotte de Place du Terreau. Er is een fontein, een driepasfontein waaruit duiven drinken, en als een gigantisch, gestrand schip doemt daarboven de kathedraal op. Je kunt alleen maar een glimp van de spits opvangen, met knoppen langs de naden, die prachtige spits die tegelijk naar het centrum van de aarde en naar de leegte daarbuiten wijst. De straat loopt erachterlangs. Hier zijn veel ruiten gebroken. De diamantvormige, loden roeden zijn leeg en zwart. Dertig meter verderop is een kleine, doodlopende straat, een *impasse* wordt dat genoemd, en daar staat het.

Het is een groot stenen huis met een dak dat bezig is te verzakken en met afgesleten kozijnen, een reusachtig huis, met ramen zo hoog als bomen, precies zoals ik het me herinner van een bezoek van enkele dagen eerder, toen ik op weg van het station de vreemde zekerheid had dat ik me in een stad bevond die ik al kende. De straten waren me vertrouwd. Toen

we bij het hek kwamen was ik al op een idee gekomen dat de rest van de zomer door mijn hoofd bleef zweven, het idee om terug te gaan. En nu sta ik hier, voor het hek. Terwijl ik er naar kijk zie ik ineens, voor het eerst, dat er letters verborgen zijn tussen het ijzeren gebladerte, een inscriptie: VAINCRE OU MOURIR. De C van VAINCRE ontbreekt.

Autun, stil als een kerkhof. Pannendaken, donker van het mos. Het amfitheater. Het grote, centrale plein: de Champ de Mars. Nu, in het blauw van de herfst, een provinciale herfst die doordringt tot in het bot, zie ik haar terug, deze oude stad. De zomer is voorbij. De tuin verdort. De ochtenden worden kil. Ik ben dertig, ik ben vierendertig – de jaren verdorren als bladeren.

2

Deze blauwe, indolente stad. Haar katten. Haar lichtblauwe hemel. De lege hemel van de ochtend, leeggestroomd en zuiver. Haar diepe, gekloofde straten. Haar smalle binnenplaatsen met de vage geur van rotting die er hangt, sinaasappelschillen die in de hoeken liggen. De ongelijke trottoirbanden met hun versleten randen. Een stad van artsen, allemaal met grote huizen. Cousson, Proby, Gilot. Zelfs de straten zijn naar hen genoemd. Stegen die door de Romeinse muur heen lopen. De Porte de Breuil, met ijzeren relingen die in de steen verzonken zijn als klimijzers voor alpinisten. De vrouwen komen buiten adem de steile helling op, met knerpemde longen. Een stad die nog rijk aan fietsers is. 's Ochtends glijden ze zachtjes voorbij. In de straten ruikt het naar brood.

Ik ben wakker voordat het dag wordt, om 05.45, terwijl de klokken drie keer slaan, in de verte en onmiddellijk daarna vlakbij. De vroomste momenten van mijn leven heb ik 's nachts in bed beleefd, luisterend naar die klokken. Ze overspoelen me, leiden me af van mezelf. Ik weet ineens waar ik ben: onderdeel van deze stad en gelukkig. Ik buig me uit het

raam en word gewassen door de koele lucht, lucht die nog niemand lijkt te hebben ingeademd. Drie jongens op motorfietsen rijden voorbij, bijna hand in hand. En dan begint het zuivere, melancholieke, eerste blauw van de ochtend. De lucht waarin je je kunt baden. Het elektrische gegil van een trein. Hakken op het trottoir. De eerste vogels. Ik kan niet meer slapen.

Ik sta in de rij in de winkels, niemand merkt me op. De meisjes lopen heen en weer achter de toonbanken, meisjes met bleke gezichten, met enkels zo wit als zeep en versleten schoenen die van voren aan de buitenkant kapotgaan, jurken die onder de witte schorten uitkomen. Ze hebben korte nagels. In de winter zullen ze rode vlekken op hun wangen hebben.

‘Monsieur?’

Ze wachten tot ik iets zal zeggen en dan is het natuurlijk meteen gebeurd. Dan weten ze dat ik een buitenlander ben. Het geeft me een licht gevoel van onbehagen. Ik wou dat ik kon spreken zonder de geringste zweem van een accent – men zegt dat ik er aanleg voor heb. Ik zou het onmogelijke willen, alles verstaan wat er op de radio wordt gezegd, de woorden van de liedjes. Ik zou onopgemerkt voorbij willen gaan. Het belletje dat aan de binnenkant van de deur hangt rinkelt als ik wegga, meer niet.

Ik kom terug bij het huis, open het hek en sluit het weer achter me. Het klikje klinkt prettig. Het grind, als erwten zo klein, beweegt onder mijn voeten en er stijgt een vaag stof uit op, het parfum van de stad. Ik adem het in. Ik begin haar te kennen, ook de verschillende buurten. Een topografie van lievelingsstraten vormt zich in mijn slaap. Deze ingewikkelde stad ontvouwt zich, detail voor detail, stukje bij beetje. Ik wandel langs de rivier tussen twee bruggen. Ik slenter over de begraafplaats, die schittert als juwelen in het laatste, schuine

licht. Het is alsof ik een landgoed inspecteer, tussen bezittingen loop die eens van mij zullen zijn.

Dit zijn aantekeningen bij foto's van Autun. Ik zou beter kunnen zeggen dat ze begonnen zijn als aantekeningen maar iets anders zijn geworden, een beschrijving van wat ik als gebeurtenissen beschouw. Ze waren bedoeld voor mij alleen, maar nu verberg ik ze niet meer. Die tijd is voorbij.

Niets van dit alles is waar. Ik zei Autun, maar het had makkelijk Auxerre kunnen zijn. Ik weet zeker dat u dat zult gaan inzien. Ik leg alleen details vast die in me zijn binnengedrongen, splinters die mijn vlees wisten te splijten. Het is een verhaal over dingen die nooit gebeurd zijn, hoewel zelfs bij de geringste twijfel daaraan, de miniemste mogelijkheid, er niets van overblijft. Ik wil alleen dat wie dit leest even berustend zal zijn als ik. Er is al genoeg hartstocht op de wereld. Alles siddert ervan. Niet dat ik vind dat het niet zo zou moeten zijn, o nee, maar dit is maar een smal, spiegelennd scherfje dat op een of andere manier telkens het licht vangt.

Cristina Wheatland – voorheen Cristina Cabaniss, geboren Poore – heeft een koel, een beetje benig gezicht en grote, lichte ogen. Haar vader was ambassadeur. Ze leidden een schitterend leven. Ze heeft overal op school gezeten, Argentinië, Griekenland, de Filippijnen. Ik weet niet meer precies hoe Billy haar heeft leren kennen, alleen dat ze drieëntwintig was en dat het liefde op het eerste gezicht was. Ze was net aan het scheiden. Ze had meteen met hém moeten trouwen. Hij kon haar aan. Hij is de enige man die haar het gevoel weet te geven dat ze een vrouw is.

‘Zo is het toch, schat?’ zegt ze.

‘Zo is het, Bummy.’

Hij kiest ijsblokjes uit een zilveren emmer en praat met zijn rug naar haar toe. Zij zit aan de andere kant van de kamer,

met haar benen onder zich getrokken. Parijs. Het is drie uur in de ochtend. Hun dochter, het personeel, het hele gebouw slaapt. Ze buigt zich voorover om zich een vuurtje door me te laten geven en zinkt dan weer weg in de kussens, of eigenlijk is zweven een beter woord. In Amerika kan ze niet meer wonen, zegt ze. Dat is het enige wat haar dwarszit. Ze is er wel eens terug geweest. Het is gewoon niets voor haar. Ten eerste kan ze niet eens autorijden. Billy overhandigt haar het glas. Ze geeft het hem terug.

‘Schat,’ zegt ze, ‘ik wou maar een halfje.’

Hij loopt terug naar de andere kant van de lange kamer. Ik zie dat hij een nieuw glas pakt. Al zijn bewegingen hebben een geheimzinnige traagheid, het lijkt haast alsof hij ze bedenkt. Toch hebben ze de gratie van een droom. Billy Wheatland – hij zat in het hockeyteam, een fantastisch voorspeler, een van de beste aller tijden zoals dat heet, en altijd omringd door vrienden. Je zag hem nooit alleen. Hij stond voor een spiegel terwijl hij zwart haar kamde dat nog vochtig was van de douche. Als hij glimlachte blonk er een klein, heroïsch litteken in zijn lip.

Hij komt terug met het tweede glas en overhandigt het haar zonder een woord.

‘Je bent een engel,’ zegt ze.

Hij gaat zitten en slaat zijn benen over elkaar. Hij heeft dure schoenen aan. Cristina glijdt met haar vingers langs de binnenkant van het enkele parelsnoer om haar hals, heen en weer. Tegen mij zegt Billy: ‘Kijk, je weet dat het daar erg stil is. Het is maar een klein stadje, bedoel ik. Je bent er wel geweest, maar ik denk niet dat je dat beseft.’

Ze beginnen te bespreken aan wie hij een introductiebrief voor me kan schrijven. Ik luister en voel een lichte opwinding, als een kind in wiens bijzijn een jaar op kostschool wordt besproken.

‘De waterleiding is afgesloten,’ zegt hij. ‘Ik weet niet eens hoe je hem aan moet sluiten. Er is een makelaar die dat soort dingen regelt. Wij zijn er ’s winters nog nooit geweest.’

Maar dat kan ook per brief in orde worden gemaakt, of hij kan opbellen. Het is geregeld. Ik mag erheen wanneer ik wil. Cristina begint tegen hem te praten. Ik hoor het nauwelijks. Een gelukzaligheid waarover ik niet kon spreken vervulde me op dat moment als glinsterend zonlicht. Het waren de tien-duizend beroemde foto’s die Atget gemaakt had van een Parijs dat niet meer bestaat, die grote, stomme beelden, gebaad in het bruin van goudchloride – daaraan dacht ik en aan hun maker, elke ochtend op pad voordat het licht werd, langzaam een stad stelend van de mensen die er woonden, hier een boom, daar een winkelpui, een onsterfelijke fontein.

Ik zag de rust voor me, de geborgenheid van vele nijvere uren terwijl deze stad van me zich openbaarde, aan mij, haar enige vreemdeling, dag na dag. Natuurlijk was het iets volkomen impulsiefs. Ik sprak er met niemand over, zulke ideeën kunnen ook weer vervliegen. Ik ging niet verder dan me het moment voor te stellen waarop ik de hele collectie voor het eerst aan iemand liet zien. Ochtend in de galerie. De foto’s worden omgedraaid, een voor een. As valt zachtjes op de tafel. Een hand veegt die afwezig weg. Vinden jullie ze goed? Daar sta ik, met het aura van Europa nog om me heen. Zelfs mijn kleren zijn daar gekocht. Ik wacht op antwoord. Hier kun je beroemd mee worden, zegt hij ten slotte. Het duizelt me. Even sta ik mezelf toe het te geloven.

‘Hoe groot is het precies?’

Billy weet het niet. Hij draait zich naar haar om. ‘Het is heel klein,’ zegt Cristina.

‘Vijftienduizend,’ schat hij.

‘Zo klein is het niet,’ zeg ik. ‘Het is groter.’

‘Het is klein,’ waarschuwt hij. ‘Geloof me nu maar.’

Dierbare stad. Ik zie haar onder alle weersomstandigheden, terwijl het zonlicht in haar stegen valt als scherven porselein, de stille avonden, als het viaduct blauw is van de regen. En als je terugkomt – dat is veel later – zijn er lange, rechte stukken weg met velden aan weerszijden, en we vliegen door een gangpad van bomen, hun stammen spierwit van de kalk. Wegen van Frankrijk. Restaurants en begraafplaatsen. Zwarte bomen en hangende regen. De meter wijst een-veertig aan. De assen kraken als hout.

Het Grand Hotel Saint-Louis. De kleine binnenplaats met zijn tafels en zijn metalen stoelen. De luiken van de kamers, opgeduwd door een muur van dichte klimop heen. Er zit traliewerk in begraven, vergeten balkons. Erboven, een stuk van de hemel van Autun, koud, bewolkt. Het is laat in de middag – het groen beeft, de kleinste slierten wiebelen en deinen. Die doordringende kou van Frankrijk is gearriveerd, die kou die alles beroert, die te vroeg invalt. Ik zie dat binnen, onder de *coupole*, de tafels gedekt worden voor het diner. Het licht brandt al in de prachtige glazen vitrines waarin de rijkdom van deze oude stad tentoongesteld ligt: horloges in leren foedralen, soepterrines, foulards. Ik kijk verder. Parfums. Boeken over middeleeuwse beeldhouwkunst. Halskettingen. Lingerie. Het glas heeft dunne koperen strips langs de randen, net als een boot, en bovenop is het gekromd – een koepel van glas in lood, zeshoeken, bijenkorven van kleur. Achter dat alles schuiven de kelners voorbij in witte jasjes.

Kleine, humorloze stad met haar cafés en haar enorme plein. Nieuwe flatgebouwen, die aan de buitenkant verrijzen. Straten die ik nog niet kende. Er zijn twee bioscopen, de Rex en de Vox. In de fonteinen valt het water. Oude vrouwen laten hun hond uit. Ochtend. Ik lees *An Illustrated History of France*.

Er hangt een dichte mist, die de tuin wit heeft gemaakt en waarin alles verborgen ligt. Een totale stilte. Ik merk nauwelijks dat de tijd verstrijkt. Als ik naar buiten ga, brandt de zon er juist doorheen. De kerktoren lijkt zwart. De duiven mopperen. Om deze tijd verlang ik altijd naar iemand om mee te praten, ik kan er niet aan ontkomen. Ik ga op weg onder de lange, mokkende flank van de kathedraal en begin dan aan de afdaling. Ik ken alle straten. Place d'Hallencourt. Rue St. Pancrace, die met rondingen als van een vrouw naar beneden loopt. Ik ken de deftige huizen. En ik ken natuurlijk wat mensen. De familie Job – volgens mij is zij de magerste vrouw die ik ooit gezien heb. De serveerster van Café Foy. Madame Picquet. Ja, die – naar haar zal ik eens bij Wheatland informeren.